

(Слободан Самарџић, „Градња и разградња државе“, Филип Вишњић, Београд, 2008, стр.538.)

У контексту најактуелнијих питања и расправа из политичке теорије али и највећих политичких изазова и дилема који стоје пред Србијом у њеном односу према питању државности и према Европској Унији, дело „Градња и разградња државе“ које се недавно појавило пред стручном и широм читалачком публиком заузима посебно место. Реч је о збирци текстова – делом научних радова а делом политичке публицистике - написаних у периоду између 2001-2008 године у различитим приликама, од аутора који је у протеклим годинама био, нарочито као министар за Косово и Метохију, један од најистакнутијих твораца државне политике Србије али и теоретичар чија се ужа област стручности односи на питање европских интеграција. У том смислу, књига која се налази пред српском јавношћу представља, с једне стране, изузетно сведочанство аутора као непосредног политичког учесника и делатника док са друге стране чини теоријску целину тј. појављује се као резултат рефлексije о одлучујућим питањима о будућности Србије: питању државности, парламентарне демократије, институционализације, владавине права, односа Косова и Метохије и Европске Уније.

Изнад свега, у Градњи и разградњи државе Слободан Самарџић иступа као теоретичар савремене српске државе и настајуће демократије и аналитичар многобројних унутрашњих проблема и спољнополитичких невоља са којима је Србија била суочена у претходном времену, а тек секундарно као представник одређене политичке опције и политички актер. У разматрању дивергентних питања, од статуса некадашње државне заједнице Србије и Црне Горе, преко питања Устава Србије до односа Европске Уније према косовском питању и питања Војводине, аутор анализира могућност за оквир и реализацију државне политике тј. државног питања Србије као питања које надилази раван страначких интереса и разлика. Стога сабрани текстови, писани у дужем периоду времена, повратно сведоче и о чињеници да је чак и у политички захтевним и тешким временима попут преговарачког процеса о статусу јужне српске покрајине, код аутора постојала свест о неопходности артикулације и рефлексije, као и да је управо демонстрирано прожимање теорије и праксе створило услове и омогућило постављање начела за државну политику.

У том смислу, фокус аутора налази се на питању опстанка и будућности Србије као државе и на вишеструко амбивалентној вези између Србије и Европе, као односа који се од октобра 2000 у политичком, друштвеном, идејном и културном смислу појавио као императивно конститутиван однос, али у својој последњој инстанци управо као дубоко деструктиван, крећући се у правцу од градње једне државе до њене разградње. Реч је о начинима путем којих се савремени смисао идеје Европе у најширем политичко-друштвеном значењу преобразио и испоставио као деривиран из обухватније и примарније идеологије евроатлантизма и многим последицама овог схватања на стање српског друштва и државе у целини. У том контексту, Слободан Самарџић анализира како се политички живот у постпетооктобарској Србији редуковао на борбу око „монопола на реформе“, индукујући појаве попут страначког хиперплурализма (против парламентарне демократије) и енигме нераздевања значаја институционализације као *sine qua non* политичке стабилности. У другом и трећем делу Градње и разградње државе аутор разматра тешкоће око успостављања владавине права и дилеме око уставних промена у Србији, као и питање државне заједнице Србије и Црне Горе и питање Војводине, док су четврти и пети део посвећени државном питању Косова и Метохије и раскораку између теоријских основа и практично-политичких одлука Европске Уније. Хронолошки след излагања у овом случају додатно је значајан за ово дело, обзиром да се на тај начин приказује ток и међусобна повезаност догађања на унутрашњој политичкој сцени Србије и утицај спољних фактора на све сложенији проблем државног питања.

Слободан Самарџић износи низ аргумената у прилог специфичности позиције Србије у односу на процесе транзиције и европских интеграција свих земаља средње и југоисточне Европе: од промене три државна уређења, нелегитимне самопрокламоване независности Косова и Метохије до екстремног и непрорачунљивог услова сарадње са Хашким трибуналом питање српских европских интеграција појављује се као изузетно комплексно и вишеслојно. У том смислу, основна теза аутора у Градњи и разградњи државе је да „државно питање Србије није довршено и да ће тај општи проблем још задуго детерминисати целокупни јавни живот Србије“

1
, те да ни Европска Унија Србију неће узимати озбиљно све док Србија не реши своје државно питање.

Овај проблем, међутим, не може се ни разумети уколико се, како аутор убедљиво аргументише, не сагледа у контексту савремене „паневропске есхатологије“ у којој се „без реда мешају елементи реалности и утопије“, и у којој недостаје рефлексија о чињеници да је нешто попут „европског идентитета“ још увек више фикција него стварност баш као и функционална јединствена спољна политика ЕУ. Други аспект ствари почива на чињеници да посебан режим којем је Србија изложена произилази из спољнополитичке стратегије САД а не ЕУ, који је и у случају Црне Горе а затим и

Косова резултирао у стварању квазидржавних провизоријума -док се у оба случаја ЕУ појавила као непосредни извршилац ових пројеката. У том смислу, аутор указује на проблематичност везивања целокупне државне стратегије и државног питања за Европску Унију, нарочито када стратешко-политички разлози односе превагу над економским, у чудној рачуници, обзиром да се политика ЕУ према Србији негативно одразила управо на њене одлучујуће државне интересе. „Европска Унија је прионула крајње макијавелистичком средству убеђивања: она је Србију ставила пред алтернативу – или Европска Унија или Косово. Уистину, било који вид опредељивања Србије у оваквој алтернативи није јој гарантовао нити један (сигуран пут ка Унији) нити други (очување Косова) могући добитак. То је била алтернатива у којој је опредељење давало само изгледе, а не сигуран добитак, да се нешто добије.“

2

Друга важна тема Градње и разградње државе, која заправо представља подтему истог проблема изражену на унутрашњем политичком плану, односи се на тезу аутора да одлучну разлику уређеног политичког система од оног који то није чине институционални оквири и правила јавног деловања, тезу која проистиче из теоријског увида о улози начина у политици и места у којем се оно „како“ појављује као изворније од оног „шта“. То је управо ствар легитимности политичког система и нужног (али још увек не и довољног) услова државничког делања. У овом контексту аутор анализира „просвећени реформизам“ тј. залагање за управљање стручњака и експерата као својеврсни политички вакум који ствара привид неполитичности њиховог ангажмана. „По свему судећи, систем који полази од идеологије „просвећеног реформизма“ напредује као поретку просвећеног апсолутизма.“

3

Кроз анализу поменутих мотива Слободан Самарџић образлаже став да је јачање државе и стварне демократије предуслов свих реформи, те да је тек успостављањем нормативног, институционалног и безбедносног поретка Србије – које именује као „стање духова“, „стање установа“ и „стање народа“ – могуће очекивати постављање темеља за политичку стабилност и будућност државе. У погледу односа државе и јавности - која утемељује нормативни оквир - аутор анализира феномен „хетерономне елите“, као квази-елите чија делатност се своди на пуки *mimesis* оног што се често погрешно сматра „светским“. Истовремено, деловању ове квази-елите у највећој мери недостаје управо веза са аутентичним културним институцијама савремених држава - у истом смислу у којем је она заправо и произведена да би по сваку цену била *contra* свакој националној култури. А управо јавност има битну улогу у истицању особености једне земље, за разлику од политичких, правних и економских аспеката који су у највећој мери конституисани на начелима универзалности. Штавише, аутор закључује да је, по свему судећи, „политичка јавност, за разлику од владавине права, искључиво категорија националне државе. Најбољи тест за ово је Европска унија, која се већ деценијама развија као узорни систем

владавине права, али се суочава са непрелазним препрекама у тегобном процесу конституисања наднационалне европске јавности.“

[4](#)

Када је реч о анализи конкретних политичких питања, разматрајући предлог Основног закона АП Војводине из 2003 године, Слободан Самарџић антиципирао је правац у којем ће се – изнова уз присуство хетерономне елите – државно питање Србије поставити на нов начин. Расправљајући, наиме, о првобитном предлогу још пре пет година, аутор је исправно препознао и артикулисао не само тенденције политичких кретања већ и основне моменте који су управо у 2007 години присутни у најновијем Статуту АП Војводине, попут дефинисања Војводине као „европске регије“ (противно Уставу Републике Србије) и радикализовању концепта мањинских заједница под образложењем да је реч о „европским“ и „демократским“ решењима која ни на који начин не воде федерализацији.

У овом случају, управо као и у случају статуса Косова и Метохије (питање којем је посвећен четврти и пети део Градње и разградње државе), Слободан Самарџић уочава исту тенденцију да се политичка питања поставе и представе као техничка, чиме се директно оспорава да је реч о питањима опстанка Србије као државе. Осим тога, када је реч о Косову и Метохији, аутор напомиње да је „многим чиниоцима светске и европске политике сасвим јасно да је независност Косова најважнији корак ка стварању велике Албаније, што представља процес који у потпуности и трајно ремети ионако крхку државну равнотежу Балкана.“

[5](#)

Све ове и друге теме око којих се креће политичко-теоријска динамика Градње и разградње државе имају за циљ да образложе увид да основно питање Србије данас јесте питање њене државности и у том смислу упуте на преиспитивање и рефлексiju односа Србије према Европи, указујући на суштинску политичку разлику између легализма и прагматизма. Ова разлика коју аутор артикулише на правном нивоу, истовремено се на обухватнијем нивоу политичке стварности Србије успоставља као разлика принципијелизма и прагматизма, разлика која се изнад свега огледа у односу спрам државног питања и чињенице да државни став по свом појму подразумева доследно и принципијелно политичко делање. Аутор закључује разматрање увидом да је реч о самим темељима политичко-правне рационалности у изворном европском духу, оним истим темељима које је Европа кршећи сопствене уговоре и међународно-правне акте довела у питање.

За државу

Пише: Богдана Кољевић
уторак, 25 новембар 2008 19:00

---

1 Самарџић, С. Градња и разградња државе, стр.12.[[^](#)] 2 Ibid., стр.22.[[^](#)] 3 Ibid.,
стр.58. [

[^](#)

]

4 Ibid., стр.431.

[

[^](#)

]

5 Ibid., стр.363.

[

[^](#)

]